

УДК 65.012.45: 108

ІННОВАЦІЙНИХ РОЗВИТОК ЯК ЕЛЕМЕНТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Н.Ю. Подольчак, д.е.н., проф.

Ю.О. Блинда

Національний університет «Львівська політехніка», Львів, Україна

Подольчак Н.Ю., Блинда Ю.О. Інноваційний розвиток як елемент економічної безпеки підприємства.

У статті розкрито поняття «економічної безпеки підприємства» та «інноваційний розвиток підприємства». Наведено характерні ознаки інноваційного розвитку підприємства, проаналізовано статистичні дані щодо інноваційної активності промислових підприємств та впровадження інновацій на них. Наведено приклади стратегій інноваційного розвитку різних підприємств, які призвели до невідворотних наслідків. Представлено характеристику комплексного поняття «інноваційний розвиток підприємства».

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток підприємства, економічна безпека підприємства, інноваційна активність, інвестиційний процес, управління інноваційною діяльністю, фінансування інноваційної діяльності

Podolchak N.Yu., Blynda Yu.O. Innovacionnoe razvitiye kak element ekonomicheskoy bezopasnosti predpriyatiya.

В статье раскрыто понятие «экономической безопасности предприятия» и «инновационное развитие предприятия». Приведены характерные признаки инновационного развития предприятия, проанализированы статистические данные по инновационной активности промышленных предприятий и внедрение инноваций на них. Приведены примеры стратегий инновационного развития различных предприятий, которые привели к необратимым последствиям. Представлена характеристика комплексного понятия «инновационное развитие предприятия».

Ключевые слова: инновации, инновационное развитие предприятия, экономическая безопасность предприятия, инновационная активность, инвестиционный процесс, управление инновационной деятельностью, финансирование инновационной деятельности

Podolchak N.Yu., Blynda Yu.O., Innovative development as an element of economic security of enterprise.

The article deals with the concept of "economic security of enterprise" and "innovative development of enterprise." It shows the characteristic features of innovative development of a company, analyzed statistics on innovation activity of industrial enterprises and innovations on them. Examples of innovative strategies of different companies, which led to the inevitable consequences. Presents a comprehensive description of the concept of "enterprise innovation development"

Keywords: innovation, enterprise innovation development of enterprise, economic security of enterprise, innovative activity, investment process, innovation management, innovation financing

Сучасна економічна ситуація, в якій функціонують суб'єкти господарювання, характеризується високою динамічністю, нестабільністю, тому в процесі управління підприємством виникає проблема самовиживання та забезпечення сталого розвитку. У складних реаліях сьогодення, саме підприємствам належить головна роль у процесі інноваційного розвитку суспільства в цілому, адже саме у них сконцентровані усі необхідні для сталого інноваційного розвитку нашої держави ресурси, зокрема, фінансові, людські, матеріальні, інтелектуальні.

У державах з розвинутою економікою все більше приділяють увагу таким питанням як розробка теоретико-прикладних засад розвитку наукоємного підприємництва, формуванню сприятливого економіко-правового середовища для ведення підприємницької діяльності. Такі фактори вважаються ключовими при забезпеченні економічної безпеки підприємства та виступають як головні чинники її підвищення [1]. В останні роки широкого застосування набув термін «знання економіка», який означає, що економіка може бути ефективною тільки за умови перманентного врахування новітніх технологій та винаходів. Натомість, питання, що стосуються забезпечення безпосередньо економічної безпеки підприємства, актуальні в країнах, які докорінно змінюють систему державного устрою, зокрема, перебувають на стадії ринкової трансформації економіки чи перебувають у кризовому стані. Концепції пріоритетних напрямків розвитку науки і техніки та інноваційного їх трансферу спрямовані на реалізацію в економіці найбільш прогресивних технологічних нововведень, що в багатьох випадках стають основою для революційних зрушень у методах виготовлення продукції, її оновлення та оновлення засобів виробництва [2]. В свою чергу інноваційний розвиток нерозривно пов'язаний з інвестиційним процесом, оскільки не можливо реалізувати нововведення без їх поетапного фінансового супроводу.

Природно закономірним є перехід до якісних перетворень виробничого потенціалу шляхом

активізації інноваційного розвитку як основи економічної безпеки підприємства зокрема і держави в цілому. Тому проблематика формування економічної безпеки знаходиться у площині наукового дослідження проблем інноваційного розвитку та перебуває у межах підвищеної уваги вітчизняних та іноземних дослідників [3].

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Серед українських науковців, що досліджують питання управління інноваційною діяльністю підприємств, необхідно відзначити вагомий доробок О. Амоші, М. Войнаренка, А. Воронкової, С. Ілляшенка, В. Стадник, О. Орлова, Л. Федулової та інших [5-7]. Теоретичні та практичні питання, щодо організації економічної безпеки підприємства висвітлені в наукових дослідженнях багатьох українських вчених таких як О. Арефєва, Т.Клебанова, А. Козаченко, Т. Кузенко, С. Лобунська, В. Мунтіян, В. Пономаренко, С. Шкарлет, І. Цигиліюк, О. Ястремська і інші. [8-11].

Питання фінансування інновацій та інноваційного розвитку було предметом дослідження багатьох вітчизняних та закордонних науковців: Г. Возняка, О. Гетьмана, С. Захарченка, Т. Кондратьєвої, О. Кузьміна, О. Мороза, В. Рошило, Б. Санто та інших [12, 13, 14]. У працях даних науковців ґрунтовно розроблено проблему фінансування інноваційних процесів на виробництві, технологічних і продуктових інновацій, фінансування екологічних, маркетингових та управлінських інновацій, їхньої ефективності у процесах функціонування фірми. Однак, проблема впливу інноваційного розвитку на забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства потребує більш глибокого дослідження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

До невирішених раніше питань можуть бути віднесені наступні: відсутність єдиного підходу до розуміння самої категорії «економічна безпека підприємства»; лише частково сформульовані принципи управління станом економічної безпеки підприємств; остаточно не відпрацьовані значення та функції служби економічної безпеки підприємства [4].

Метою статті є поєднати поняття інноваційно-інвестиційного розвитку та формування на засадах його активізації необхідного стану економічної безпеки підприємства. Інноваційно-інвестиційний фактор визначає теоретико-методологічну модель економічного розвитку й сутність поняття економічної безпеки, тому економічну безпеку підприємства не можна визначати лише як «стан захищеності» без урахування можливостей довгострокового розвитку на інноваційно-інвестиційній основі.

Виклад основного матеріалу дослідження

Ознайомлення із працями науковців та позицією керівників підприємств дозволяє

стверджувати, що загальноприйнятого означення поняття «інноваційний розвиток підприємства» (ІРП) не існує. У більшості випадків його ототожнюють із техніко-технологічним станом підприємства інноваційним потенціалом розробника інновації тощо. Вищевказані поняття лише частково розкривають сутність ІРП. Проведені дослідження показали, що ІРП є комплексним поняттям. Його характеризують:

— частота і ефективність впровадження на підприємстві інновацій (ці параметри відображають фактичний досвід роботи підприємства з інноваціями. Факт реалізації підприємством інновацій у минулому засвідчує наявність певного інноваційного потенціалу підприємства і готовність персоналу підприємства до змін, але не відображає величини потенціалу і рівня готовності працівників до змін. Щодо інформації про ефективність реалізації інновацій, то вона також не вказує на величину інноваційного потенціалу і рівень готовності працівників до змін, а лише дозволяє зробити висновки про те, які результати реалізації інновацій отримані за наявного інноваційного потенціалу та фактичної готовності працівників до змін. Наявність інформації про частоту та ефективність реалізації інновацій є необхідною, але не достатньою умовою для формування висновку про ІРП);

— потенціал підприємства щодо розробки і впровадження інновацій (потенціал підприємства до реалізації інновацій – це факт наявності у підприємства інноваційних ресурсів. Під інноваційними ресурсами у даному випадку, мається на увазі сукупність інтелектуальних, інформаційних, матеріальних, фінансових та інших ресурсів, які можуть бути використані для розробки нових ідей, для підготовки ідей до впровадження і для реалізації інновацій);

— готовність персоналу підприємства до змін (репрезентує рівень усвідомлення працівниками, через інформованість, сутності та наслідків інновацій, які можуть бути впроваджені, та рівень зацікавленості працівників у результатах реалізації інновацій. Огляд літературних джерел та ознайомлення із матеріалами діючих підприємств дозволяє стверджувати, що дослідження ІРП у розрізі аналізу готовності працівників до змін слід здійснювати як з позицій фактичної або поточної готовності, так і з позиції потенційної можливості працівників до реалізації інновацій) [15].

Реалізація інноваційної діяльності є одним з основних чинників конкурентоспроможності продукції, забезпечує ефективність використання виробничих ресурсів, підвищує ступінь адаптованості підприємств до зовнішнього середовища, розширює його можливості щодо

виходу на нові ринки продукції, створює умови довгострокової стабільності [16]. Відомо, що економічне зростання підприємств значно залежить від їх інноваційної активності. Суб'єкти інноваційної діяльності повинні творчо підходити до визначення способів задоволення потреб споживачів, на основі чого вдосконалювати та оновлювати продукцію, що дозволяє не тільки зміцнювати свої ринкові позиції, але і отримувати додаткові доходи. Проаналізуємо ситуацію щодо інноваційної активності підприємств в Україні за період 2010-2014 рр. Згідно з даними (рис.1, 2) з 2010 року по 2014 рік частка підприємств, які впроваджували інновації протягом 2010-2011

років значно зросла (на 1,3%), і продовжила своє зростання аж до 2014 року, коли відбулось падіння на 1,5%. А ось питома вага реалізовано інноваційної продукції в обсязі промислової відзначилась своїм поступовим зниженням від 3,8% у 2010 до 2,5% у 2014 році. Однак слід зазначити, що дані 2014 року не враховують показники Автономної республіки Крим, м. Севастополь та частини Донецької та Луганської областей, які входять в зону антитерористичної операції, що також є дуже суттєвим чинником. Складено на основі даних Державного комітету статистики України [17].

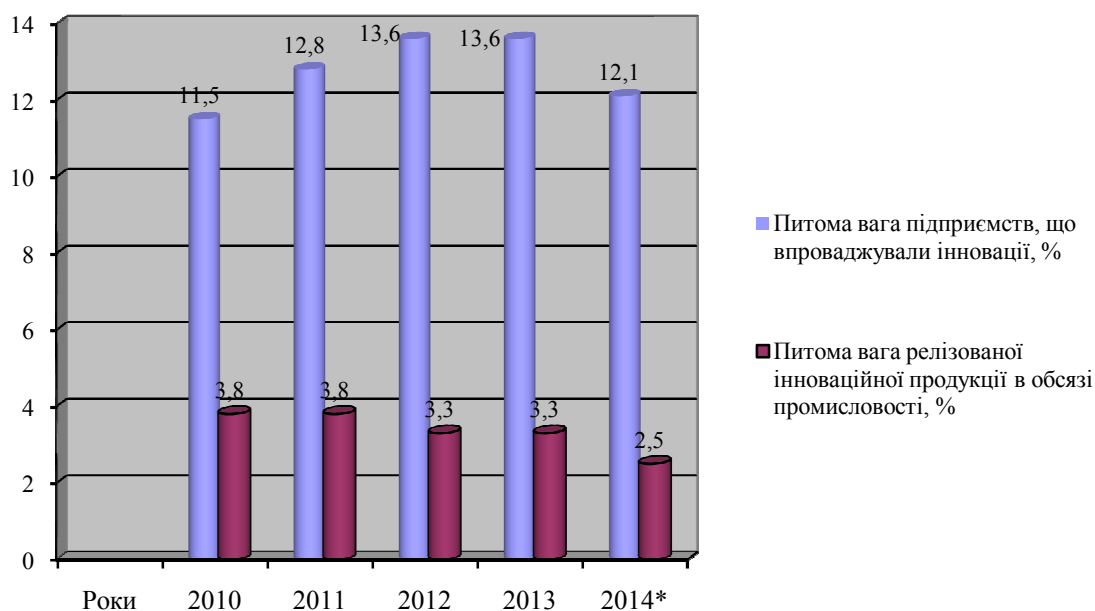

Рис. 1. Інноваційна активність промислових підприємств 2010-2014 рр.

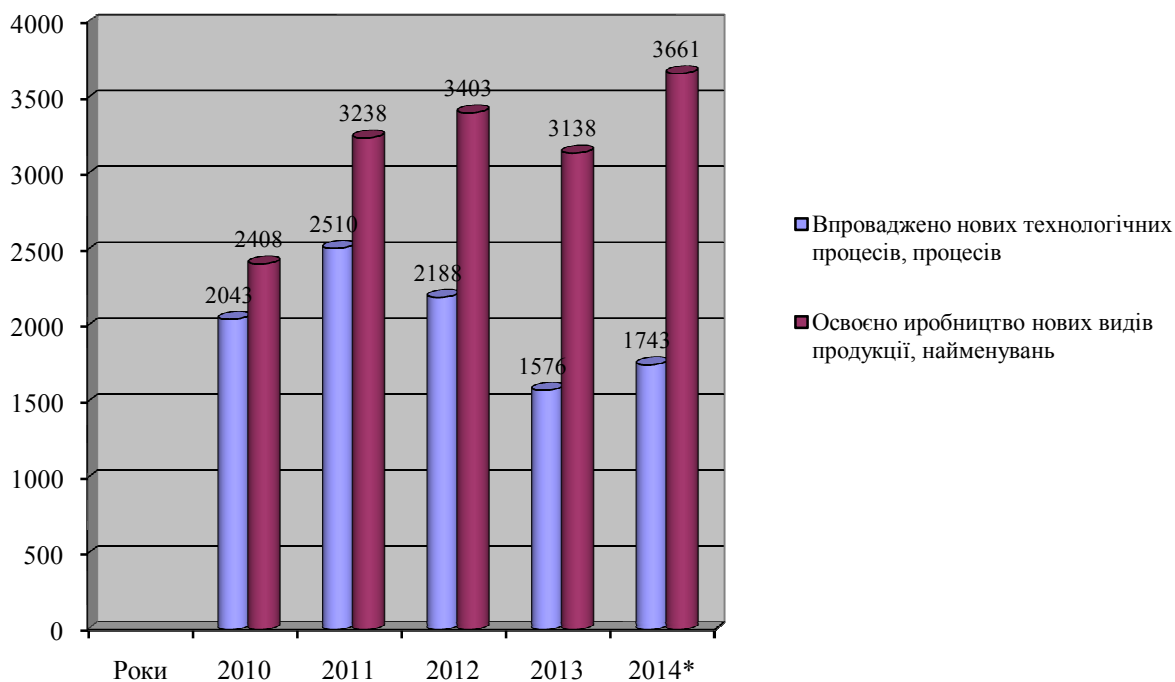

Рис. 2. Впровадження інновацій на промислових підприємствах 2010-2014 рр.

Яскравими прикладами того, що не вірно підібрана стратегія інноваційного розвитку може призвести до невідворотних наслідків є такі всевітньо відомі компанії як Eastman Kodak Company, Sony Corporation та General Motors. Всі ці компанії були дуже успішними до недавнього часу. Наприклад, свого часу винахід фотоплівки й малоформатної фотографії зробило багатим концерн Eastman Kodak Company, однак, вони втратили момент розвитку цифрової фотографії. Хоча й у цій сфері компанія має чимало важливих патентів, Kodak безнадійно відстав від нових конкурентів. Врешті-решт бурхливий розвиток цифрової фотографії остаточно підірвав основний бізнес Kodak – виробництво фотоплівки. Інноваційна стратегія виявилась неадекватна, основні кошти вкладались в проявлення фото. Sony виробила для себе явно індустріально орієнтовану стратегію, зосереджену на процесах і обсягах виробництва, замість того, щоб постаратися створити щось унікальне й нове, що на голову перевершувало б пропозиції конкурентів. Одержимість ідеєю індустріалізації

залишила лідерів японського бізнесу практично без навичок розвитку та застосування інновацій у будь-яких інших областях. З плином часу Sony стала заручницею захоплення розробкою промислових товарів, забувши про необхідність освоєння нових ринків. Концерн General Motors – американський автомобільний гігант, який виробляє вантажні та пасажирські автомобілі та продає їх у 192 країнах світу. Проблеми у компанії почалися тоді коли вона зробила ставку на великогабаритні автомобілі. Звичайно такі моделі також заслуговували на статус інноваційних, але у зв'язку з світовою економічною кризою споживачі почали купувати менш габаритні, а від так і більш економічні моделі машин.

Серед вітчизняних та іноземних науковців-економістів немає єдиного визначення терміна «економічна безпека підприємства» (ЕБП). Аналіз наведених визначень економічної безпеки свідчить, що ні в Україні, ні закордоном не існує однозначного підходу до визначення терміна «економічна безпека підприємства». Разом з тим, всі поняття мають деякі схожі ознаки. (табл. 1).

Таблиця 1. Характеристика підходів до визначення терміну «економічна безпека підприємства»

Визначення	Особливість	Автор(и)
Захищеність діяльності підприємства від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатність швидко усунути різноманітні погрози або пристосуватися до існуючих умов, що не відображаються негативно на його діяльності	Акцентується увага на стані суб'єкта господарювання	Ковальов Д.М., Сухорукова Т.М. [18]
Характеристика системи, яка самоорганізовується й самореалізується, стан, при яким економічні параметри дозволяють зберігати головні її властивості: рівновага й стійкість при мінімізації погроз.		Подлужна Н.О.[19]
Такий стан суб'єкта ведення господарства, при яким він, найбільше ефективно використовую корпоративні ресурси досягає запобігання, ослаблення або захисту від істотних небезпек і погроз або інших непередбачених обставин і, в основному, забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції й господарського ризику.		Грунин О.М., Грунин С.М. [20]
ЕБП – це такий стан ресурсів (капіталу, персоналу, інформації, технології й техніки, устаткування, прав) і підприємницької можливості, при яким гарантується максимально ефективно їхнє використання для забезпечення стабільного функціонування й динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішніх і зовнішніх негативних впливів (погроз).	Приділена увага стану або ефективному використанню ресурсів суб'єкта господарювання	Цигилик І.І. [21]
Стан ефективного використання ресурсів і наявних ринкових можливостей, що дозволяє підприємству уникнути внутрішні й зовнішні погрози, що й забезпечує йому сталий розвиток на ринку відповідно до вибраної місії.		Кузенко Т.Б. [9]
Стан ефективного використання його ресурсів (капіталу, персоналу, інформації й технології, техніки й устаткування, прав) і існуючої ринкової можливості, що дозволяє запобігати внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (погрози) і забезпечити його тривале виживання й сталий розвиток на ринку відповідно до вибраної місії.		Ареф'єва О.В. [8]
Стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для подолання загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства тепер і в майбутньому		Олейников Є. А. [22]
Готовність системи менеджменту підприємства щодо використання її в процесі комерціалізації нововведень, з урахуванням обмежень щодо підвищення (або збереження) припустимого рівня ризику.	Закцентована увага на системі менеджменту суб'єкта господарювання	Лобунська С.В.[10]

Відтак, більшість авторів сходяться в тому, що економічна безпека підприємства – це певний стан системи ведення господарства, яке крім того ще й спрямоване на мобілізацію всіх наявних на підприємстві корпоративних ресурсів з метою захисту його (підприємства) від небажаних впливів у сьогоденні й майбутньому часу для найбільш ефективного використання цих ресурсів. Тобто система здатна самоорганізуватися й самореалізуватися, зберігаючи рівновагу й стійкість при мінімізації погроз. Економічна безпека підприємства – як стан захищеності підприємства від небажаних впливів, як зовнішнього так і внутрішнього характеру, при максимально ефективному використанні наявних ресурсів (потенціалу підприємства) [23].

Інноваційний розвиток підприємства являє собою ефективну реакцію протидії підприємства на виникаючі загрози втрати частки ринку, постійний тиск із боку конкурентів, появу нових технологій, зменшення життєвого циклу товарів, законодавчі обмеження й зміну ситуації на ринку. У такому варіанті інноваційний розвиток – це засіб використання нових можливостей (ідей, ресурсів і т.д.) для збереження або отримання нової конкурентної переваги. У довгостроковій перспективі у підприємства немає іншого вибору, окрім як ведення інноваційного розвитку, який є ефективним джерелом тривалого успіху, а отже і економічної безпеки підприємства. Результативна інноваційна діяльність дозволяє сформувати

конкурентні переваги підприємства, що дає йому можливість успішно функціонувати на ринку.

Висновки

Вивчення досвіду економічного господарювання розвинених країн у ринковій середовищі з наявністю глобальної конкуренції, аналіз проблематики національної безпеки розвинених країн доводить загально визнаний факт, що саме технологічна революція є одним з тих чинників, які забезпечили цим країнам стабільний розвиток. Такий розвиток на початку XXI ст. може бути забезпечене лише завдяки інноваційній діяльності підприємства. В умовах глобальної конкуренції інноваційний фактор визначає парадигму економічного розвитку й сутність поняття економічної безпеки. Тому економічну безпеку підприємства не можна визначати лише як «стан захищеності» без урахування можливостей довгострокового розвитку на інноваційній основі. Отже, економічна безпека – це сукупність умов, при яких зберігається здатність генерувати інноваційні зрушення в економіці з метою забезпечення й захисту стабільного економічного розвитку, протистояння зовнішнім економічним погрозам [24].

Важливими питаннями які необхідно більш глибиною досліджувати є: схеми та структури фінансування інноваційного розвитку в залежності від виду промисловості, та, в першу чергу від фінансово-економічного стану підприємства.

Список літератури:

1. Русіна Ю.О., Стріжко К.В. Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства: зарубіжний досвід [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.knutd.edu.ua/publications/conference/20.03.2015/Rusina_Strijko_12.pdf.
2. Александрова В.П. Фінансування пріоритетних напрямків науково-технічного розвитку // Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інвестиційні та інноваційні процеси в промисловості». – Дніпропетровськ: 2006. – 4-7 с.
3. Шкарлет С.М. формування економічної безпеки підприємств засобами активізації їх інноваційного розвитку // Автореферат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.br.com.ua/referats/dysertacii_ta_autoreferaty/66696-25.html.
4. Кравченко В.О. Інноваційний розвиток як основа економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2273/1/Інноваційний%20розвиток%20як%20основа%20економічної%20безпеки%20підприємства.pdf>.
5. Ілляшенко С.М. Інноваційний менеджмент: Підручник. – Суми: ВТД – Університетська книга, 2010. – 334 с.
6. Стадник В.В. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства: підручник / В.В. Стадник, М.А. Йохна. – Хмельницький: ХНУ, 2011. – 332 с.
7. Інноваційний розвиток підприємства : навч. посіб. / [Т.Є. Воронкова, І.В. Воронков та ін.]; за ред. В.Г. Федоренка, Г.В. Лагутіна, Т.Є. Воронкової, Г.М. Рижакової. – К.: ТОВ «ДКС центр», 2014. – 354 с.
8. Ареф'єва О.В. Научная основа формирования экономической безопасности предприятий // Негосударственная система безопасности предпринимательства как субъект национальной безопасности Украины: Сборник материалов науки.-практ. Конф., Киев, 16 – 17 мая в 2001 г.– К.: Изд-во Европейского ун-ту финансов, информационной системы, менеджмента и бизнеса, 2003.– С. 49-53.

9. Кузенко Т.Б. Планування економічної безпеки підприємства в умовах ринкової економіки: Автореф. дис. канд. екон. наук.: 08.06.01 / Європейський університет фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу. К., 2004. – 24 с.
10. Лобунська С.В. Підходи щодо формування показника інноваційної спроможності в загальній системі економічної безпеки підприємства / С.В. Лобунська // Вісник економіки транспорту і промисловості. № 39, 2012. – С. 55-59.
11. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства: Навчальний посібник / Під заг. ред. д-ра економ. наук, професора Ястремської О.М., канд. екон. наук, доцента Верещагіної Г.В. – Х., ВД «ІНЖЕК» 2010. – 392 с.
12. Економічна діагностика: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал. – К.: Центр учб. л-ри, 2007. – 307 с.
13. Кузьмін О.Є. Основи менеджменту : підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. – К.: Академвидав, 2003. – 416 с.
14. Мороз О.В. Фінансова діагностика у системі антикризового управління на підприємствах : монографія / О.В. Мороз, О.А. Сметанюк. – Вінниця : УНІВЕРСУМ, 2006. – 167 с.
15. Князь О.В., Новицький В.А. Інноваційний розвиток підприємства: сутність поняття, принципи оцінювання і регулювання [*Електронний ресурс*]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/SND/Economics/10_knjaz_%20o.v.1.doc.htm.
16. Квасницька Р.С. Особливості інноваційної діяльності підприємств у сучасних умовах / Р.С. Квасницька, Н.С. Ардашкіна // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 6, Т. 3. – С. 247-251.
17. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [*Електронний ресурс*]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
18. Ковалев Д., Сухорукова Т. Экономическая безопасность // Экономика Украины. – 1998. – № 10. – С. 48-51.
19. Подлужна Н.О. Організація управління економічною безпекою підприємства: Автореф. Дис. Канд. Екон. Наук: 08.06.01/ НАН України; Інститут економіки промисловості. – Донецьк, 2003. – 20 с.
20. Грунин О., Грунин С. Экономическая безопасность организации. – Спб.: Питер, 2002. – 160 с.
21. Цигилик И.И., Паневник Т.М. Экономическая безопасность предприятия в системе внутреннего экономического механизма // Экономика. – 2007. – № 8. – С. 3-5.
22. Олейников Е.А. Основы экономической безопасности (Государство, регион, предприятие, личность) – Е.А. Олейников. – М.: ЗАО «Бизнес-школа «Интер-Синтез», 1997. – 288 с.
23. Кравченко В.О. Інноваційний розвиток як основа економічної безпеки підприємства [*Електронний ресурс*]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2273/1/.pdf>.
24. Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки: [колективна монографія у 2т.]. – Дніпропетровськ: «ФОРМ Дробязко С.І.», 2014. – Т. 2. – 349 с.

Надано до редакції 08.05.2015

Подольчак Назар Юрійович / Nazar Yu. Podolchak
nazar_podolchak@yahoo.com

Блинда Юрій Орестович / Yuriy O. Blynda
blyndayura@gmail.com

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Інноваційний розвиток як елемент економічної безпеки підприємства [*Електронний ресурс*] / Н. Ю. Подольчак, Ю. О. Блинда // *Економіка: реалії часу*. Науковий журнал. – 2015. – № 4 (20). – С. 6-11. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n4.html>